

2023-11-09

Europaforum Norra Sveriges inspel till en ändamålsenlig och effektiv hantering av EU-medel

Europaforum Norra Sverige (EFNS) är ett nätverk för politiker på lokal och regional nivå från Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland. EFNS är en mötesplats och kunskapsarena där EU:s politik analyseras och diskuteras i de avseenden där den berör norra Sverige. EFNS bevakar Europafrågor för att påverka EU:s lagstiftning, EU:s strategier och handlingsprogram samt EU:s budget. Syftet med EFNS är att tillvara ta norra Sveriges intressen både på den europeiska arenan och i förhållanden till den nationella nivån i frågor med ett tydligt europeiskt perspektiv.

EFNS anser att en ändamålsenlig och effektiv hantering av EU-medel är av yttersta vikt. Vi anser att partnerskapsprincipen är central utgångspunkt för framtagande och genomförande av de olika EU-programmen.

För EFNS innebär effektiv och ändamålsenlig hantering av EU-medel att dessa används till insatser som identifieras utifrån lokala och regionala strategier och prioriteringar som i sin tur bottnar i analysen av territoriella förutsättningar, möjligheter och behov. EFNS anser att strukturfondspartnerskapen utgör en väsentlig del av partnerskapsprincipen sett ur dagens svenska kontext. Det är i strukturfondspartnerskapen vi möjliggör en bred representation och delaktighet från lokal och regional nivå. Det är på det sättet vi har möjlighet att bidra till ett ändamålsenligt genomförande av EU-programmen.

Utveckla flernivåstyre och partnerskapsprincipen

En viktig utgångspunkt för EU:s sammanhållningspolitik är partnerskapsprincipen som innebär att det ska finnas ett nära samarbete mellan offentliga myndigheter på europeisk, nationell, regional och lokal nivå. För att kunna bedriva ett framgångsrikt arbete med EU-fonderna krävs ett nära samarbete samt en ökad förståelse för varandras uppdrag, perspektiv och förutsättningar.

EU arbetar i sjuårscyklar. Processen måste därför genomsyras av ett transparent flernivåstyre och en förståelse för hur olika beslutsnivåer och aktörer bidrar tillsammans. En sådan kontinuerlig och strategisk dialog bidrar till att undvika att fonderna hanteras i stuprör inom respektive politikområde på nationell nivå.

EFNS föreslår att:

- regeringen genomför kontinuerliga dialoger och kunskapsutbyte med Regioner och lokal nivå angående genomförandet av sammanhållningspolitiken och den framtida politiken.
- regeringen utvecklar partnerskapsprincipen tillsammans med aktörer på lokal och regional nivå.

Det svenska genomförandet av EU:s program tenderar öka centraliseringen av programmen

EFNS upplever en avsaknad av territoriella perspektiv, detta tar sig exempelvis i uttryck då olika nationella myndigheter i programskrivningsprocesserna hävdar sitt eget nationella uppdrag, snarare än att försöka anpassa sitt uppdrag till de olika förutsättningar som råder i landets regioner. Tyvärr främjar förvaltande myndigheter på så sätt en centralisering genom sin hantering av generella indikatorer och inriktningar för utlysningar.

Tillvägagångssättet förenklar delvis myndigheternas handläggning och uppdrag, men resulterar i program som inte är regionalt anpassade. Hela programgenomförandet blir på grund av detta mindre ändamålsenligt eftersom arbetsprocessen inte i tillräcklig grad utgår från regionala och lokala behov och förutsättningar.

När förvaltande myndigheter inte tar hänsyn till regionernas territoriella särdrag missas sammanhållningspolitikens grundläggande syfte och mål. Vad gäller Fonden för rättvisomställning (FRO) har regionala prioriteringar och strategier fått stå tillbaka för nationella prioriteringar, trots att fondens målsättning är att hantera regionala konsekvenser av den gröna omställningen. En ökad centralisering gäller även Faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) och ESF + då programmen skrevs av nationell nivå.

Av erfarenhet vet vi att det finns betydande hinder för mindre organisationer, såsom befolkningsmässigt små kommuner, småföretagare, främjarorganisationer och föreningar, när det kommer till att utnyttja EU-medel. Detta beror på "tung" administration och komplicerade regelverk som omger dessa. Dagens hantering av EU-medel upplevs ofta som ineffektiv och det finns en uppfattad osäkerhet om huruvida hanteringen i sig hämmar fondernas förmåga att uppnå målen för kapacitetsutveckling och tillväxt.

Syftet med EU-medlen (strukturfonderna) är bland annat att främja organisatorisk kapacitets- och utvecklingskapacitet inom kommuner eller regioner. Det förutsätter dock att det redan finns en viss kapacitet för att driva utveckling även inom små organisationer, såsom små och medelstora Regioner, kommuner, företag och föreningar.

Därför föreslår EFNS att:

- EU-programmen (ESF+, RRF och FRO) ska skrivas på regional nivå såsom ERUF programmet skrevs.
- Regeringen avvecklar Nationella ERUF programmet och återför medlen till ERUF programmen proportionellt utifrån programmets budget.
- EU-medel används i större utsträckning att förstärka utvecklingskapacitet för aktörer på lokal och regional nivå för att kunna jobba förebyggande, samordnat med olika parter bland annat civilsamhället för att bättre inkludera civilsamhällets aktörer.
- processerna kring ansökan om och användning av EU-medel förenklas.

Strukturfondspartnerskapens roll

Det finns åtta partnerskap i Sverige idag. Partnerskapet har som uppgift att prioritera bland projektansökningar till det regionala ERUF-programmet och det nationella programmet för ESF+. Vilka typer av projekt som får bidrag baseras på programområdets behov och utmaningar. Efter att partnerskapet gjort sina prioriteringar fattar förvaltande myndigheter de formella besluten för varje projekt.

Styrningen av strukturfondspartnerskapen är dock svag och lagen som reglerar dem ger begränsad vägledning. För att få en mer effektiv och ändamålsenlig styrning av sammanhållningspolitiken och regional anpassning samt en spegling av de demokratiska valen så föreslår EFNS att strukturfondspartnerskapens roll stärks och att lagen justeras utifrån följande ansatser:

- strukturfondspartnerskapets roll är fortsättningsvis att prioritera bland projekten.
- strukturfondspartnerskapets roll bör även inkludera att fastställa utlysningarna efter samråd med regionalt utvecklingsansvariga och förvaltande myndigheter.
- strukturfondspartnerskapet ska även ha en strategisk syn på projekten och programgenomförandet. För det krävs kunskap om programområdets utmaningar och behov, men även uppdaterade projektportföljsanalyser.
- det behöver därför förtydligas att förvaltande myndigheter ska förse SFP med information så att de har förutsättningar att arbeta strategiskt med programgenomförandet.

Jäv

Jävsfrågor har i strukturfondspartnerskapen hanterats på ett sätt som gör att politiker som varit med och fattat beslut om medfinansiering till projekt i tidigare instanser (tex via Regionernas 1:1-medel) bedömts som jäviga. Det har lett till att demokratisk valda representanter från regionerna inte kan vara med att prioritera i strukturfondspartnerskapen i en stor del av projekten, trots att de inte har en personlig koppling till dessa projekt.

Enligt kommunallagens jävsprinciper är en person jävig om den personen är politiskt förtroendevald eller anställd inom en kommun eller kommunalförbund och kan ha personliga intressen eller kopplingar. Det kan handla om att personen har en privat förmån, ekonomiskt intresse eller personligt förhållande som kan påverka deras opartiskhet eller objektivitet när de utför sina arbetsuppgifter inom kommunen. Det utgör inte jäv om en person endast deltagit i beslut i en tidigare instans.

EFNS föreslår att:

- kommunallagens jävsprinciper införs för strukturfondspartnerskapet.

Förvaltningsmyndigheterna

Förvaltningsmyndigheterna förvaltar programmen och har det yttersta ansvaret för programgenomförandet gentemot övervakningskommittén och gentemot EU-kommissionen.

För närvarande agerar de förvaltande myndigheterna väldigt olika. Olika över landet och olika beroende på vilken myndighet det gäller. Det gäller så väl relationen till strukturfondspartnerskapet, som relationen till regionalt utvecklingsansvarig och hur sökanden behandlas. Detta trots att regelverken i mångt och mycket är de samma och trots att sammanhållningspolitiken på EU-nivå har gemensamma mål för fonderna.

EFNS föreslår:

- en gemensam förvaltande myndighet för ERUF, ESF+ och FRO. Ansvaret bör ligga hos Tillväxtverket.
- att nationell nivå ändrar synsätt och ser ESF+ som en del av den regionala utvecklingspolitiken för att få bättre förutsättningar för en gemensam förvaltande myndighet.

Regeringen behöver verka för ett gemensamt regelverk för strukturfondsprogrammen

För att skapa synergier mellan program så räcker det inte med att enbart placera dem under en gemensam myndighet. Svårigheter att skapa programsynergier på detta sätt har framgått vid försök med ett program (Mål 1 programmet) och flertalet olika regelverk under åren 2000–2006. Utifrån erfarenhet behövs därför ett gemensamt regelverk för alla EU:s fonder om synergi mellan program ska uppnås.

EFNS föreslår att:

- Regeringen fortsättningsvis ska verka för ett gemensamt regelverk för ERUF, ESF +, RRF, FRO och EJFLU för perioden efter 2027.

Antaget vid Europaforum Norra Sverige

Jonas Andersson (S) Region Jämtland Härjedalen	Åsa Ågren Wikström (M) Region Västerbotten	Anders Öberg (S) Region Norrbotten	Mats Hellhoff (SD) Region Västernorrland
Elise Ryder Wikén (M) Region Jämtland Härjedalen	Rickard Carstedt (S) Region Västerbotten	Isak Utsi (S) Norrbottens Kommuner	Jonny Lundin (C) Region Västernorrland
Lars-Gunnar Nordlander (S) Kommunförbundet i Jämtland Härjedalen	Ann Åström (S) Region Västerbotten	Ulrica Hammarström (S) Norrbottens Kommuner	Erik Lövgren (S) Kommunförbundet Västernorrland
Daniel Danielsson (C) Kommunförbundet i Jämtland Härjedalen			